

STALKNING

- En rapport om Polisens hantering i fall av stalkning

Maria Kanka & Susanne Strand

Förord

Denna rapport är ett resultat av ett unikt samarbetsprojekt mellan Polismyndigheten i Uppsala län och Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall. I samband med en uppsats som Maria Kanka skrev för Uppsala universitet i en fristående kurs i psykiatri inledde hon ett arbete med att studera stalkningsfall i Sverige, som sedermera i samarbete med Rättspsykiatriska regionkliniken resulterade i denna rapport.

Detta arbete är ett delprojekt ur samarbetsprojektet som resulterade i rapporten *Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalkning* under ledning av professor Henrik Belfrage¹

Vid frågor kring denna rapport, kontakta:

Maria Kanka, Polisassistent och hotbildsanalytiker vid Polismyndigheten i Uppsala län. maria.kanka@polisen.se
Tel: 070-282 92 11, 070-627 93 68

Susanne Strand, Fil.Dr och forskare vid Forskning och kompetenscentrum vid Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall. susanne.strand@miun.se
Tel: 060-14 84 67, 070-307 83 14

Henrik Belfrage, Professor och forskningschef vid Forskning och kompetenscentrum vid Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall.
henrik.belfrage@lvn.se
Tel: 060-18 39 14

¹ Rapport år 2007 från Rättspsykiatriska regionkliniken, Sundsvall, *Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalkning*, ett utvecklingsprojekt i Södertörn och Kalmar län, Belfrage, H., & Strand S.

Innehållsförteckning

BAKGRUND	4
INLEDNING	5
DEFINITIONER.....	5
LAGSTIFTNING.....	5
TYP AV STALKARE	6
OFFRET.....	7
POLISENS ÅTGÄRDER VID ANMÄLAN OM STALKNING	8
SYFTE.....	12
METOD	13
URVAL.....	13
FÖRÖVARE.....	14
OFFER.....	14
RESULTAT	15
BEDÖMNING AV RISKER OCH HOTBILDER	15
REKOMMENDERADE SKYDDSÅTGÄRDER	15
DISKUSSION	16
SKYDDSÅTGÄRDER	16
ORGANISATION.....	19
SAMVERKAN	20
KONKLUSION.....	21
REFERENSER	23
BILAGA 1	25
SKYDDSÅTGÄRDER	25
BILAGA 2. SAM	26
SKYDDSÅTGÄRDER KALMAR.....	33

Bakgrund

Brottsförebyggande rådet (Brå) har i utvärderingar påtalat behovet av att rättsväsendet utvecklar sin kompetens och rutiner bl.a. kring strukturerade hot- och riskbedömningar. Den senaste studien Brå gjort tyder på att detta område fortfarande behöver utvecklas.² Brå har även studerat stalkning i Sverige och där efterfrågas ett mer aktivt, kunskapsbaserat förhållningssätt från Polis och Åklagare i dessa ärenden.³ Förhoppningen är att med denna rapport kunna bidra med information, funderingar och kunskap inom ämnet, så att dessa brottsoffer i framtiden ska ges möjlighet att bemötas mer professionellt av rättsväsendet.

Målet för denna rapport har även varit att den ska kunna vara behjälplig den regeringsuppdragsgrupp som har ett regeringsuppdrag kring översynen av förstärkt skydd för personer som utsätts för hot eller förföljelse. Ett ytterligare mål är att rapporten ska delges berörda personer som i sitt arbete kan komma i kontakt med fenomenet stalkning, som känner att de saknar tillräcklig kunskap om ämnet och som har ett intresse av att ta del av denna rapport.

Brå gjorde år 2005 en kartläggning av svensk stalkning och där framgår intressanta fakta angående omfattningen av stalkningen i Sverige som kan vara viktig att känna till då man ska angripa på problemet. Brå genomförde en omfattningsstudie på drygt 4000 slumpmässigt valda personer mellan 18 och 79 år, där resultatet visade att nio procent av de intervjuade någon gång i livet varit utsatta för upprepade trakasserier av en och samma person. Tre fjärdedelar av dessa var kvinnor. Två tredjedelar av offren var på ett eller annat sätt bekant med förövaren. Den svenska studien visar även på att mörkertalet är stort i denna typ av brottslighet. Knappt en tredjedel av offren hade polisanmält trakasserierna. Av de yrkesgrupper som studerades återfanns åklagare, psykiatriker och riksdagsledamöter. Av dessa anmälde fyrtio procent trakasserierna.⁴ Fyra femtedelar av samtliga polisanmälningar avseende stalkningsbeteende ledde inte till någon påföljd men närmare hälften tyckte ändå att deras situation förbättrades genom att de gjorde polisanmälan.⁵

Polisen som tar emot anmälningarna får ta del av många intressanta funderingar, åsikter och reaktioner från stalkningsoffer. De kan tycka att det är glädjande att någon tar dem på allvar, ser deras lidande och bemöter dem professionellt. Dessa människor har i många delar känt sig maktlösa i hur de drabbats. En del har även i sitt sökande efter hjälp utsatts för ett oprofessionellt bemötande av myndighetspersoner som saknat kunskap och förståelse för problematiken. Det som är viktigt att förstå är att stalkarna är

² Brottsförebyggande rådet. (2007). *Besöksförbud, De berörda och deras erfarenheter*. Rapport 2007:2, s. 11.

³ Brottsförebyggande rådet. (2006). *Stalkning i Sverige, Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3, s. 15.

⁴ a.a. s. 7-8.

⁵ a.a.s. 36.

livsförstörare som kan ödelägga livet för sina offer.

Inledning

Definitioner

Engelska begreppet stalking kan närmast översättas med förföljelsesyndrom, men man har i svenska språket valt att använda ordet stalkning. I denna text kommer därför begreppet stalkning att användas. Beteendet stalkning innebär att någon smyger sig på, övervakar och förföljer en person i lönnedom. Beteendet innefattar emellertid också att förövaren tar upprepade kontakter med sitt offer. Dessa kontakter uppfattas av den utsatte som störande, hotfulla, kränkande och skrämmande genom både sitt innehåll och sin omfattning.⁶

Hot- och riskbedömningar av modellen Stalking Assessment and Management (SAM)⁷ är ett verktyg för att urskilja stalkningsärenden genom att analysera den aktuella situationen, gärningsmannen och offret. Utifrån analysen rekommenderas sedan relevanta skydds- och stödåtgärder för offret (Se bilaga 2).

Lagstiftning

Enligt Polislagen § 2 framgår att det hör till Polisens uppgifter att lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av Polisen. I kommentarerna till lagtexten framgår att det i första hand är i de situationer som inte ankommer på något annat samhällsorgan att lämna hjälp som avses. I akuta situationer kan givetvis Polisen behöva ingripa även när ansvaret egentligen ligger på andra samhällsorgan.⁸ I Socialtjänstlagen 2 kap. 2 § framgår att det är kommunen som har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Insatser till enskilda ges med stöd av biståndsregeln 4 kap 1 § eller 2 § SoL. Exempel på bistånd är t.ex. skyddat boende och detta kan, efter behovsprövning, medges för såväl kvinnor, män, flickor som pojkar.⁹

För att kunna få hjälp med att tillvarata sina rättigheter är det viktigt att polisanmäla brotten. Det finns för närvarande ingen svensk lag som reglerar stalkning men brotten som begås kan rubriceras olika beroende på vad som inträffat och hur offret uppfattat det som hänt. Det kan röra sig om t.ex. ofredande, olaga hot, hemfridsbrott, skadegörelse, överträdelse av besöksförbud m.m., men det kan också ha gått så långt som till misshandel. Svårigheten är att vissa av de beteenden som stalkningen innefattar inte betraktas som

⁶ Brottsförebyggande rådet. (2006). *Stalking i Sverige, Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3, s. 6.

⁷ Kropp P.R., Hart S.D, Belfrage H. (2003). *Stalking Assessment and Management (SAM)*. Vancouver: Proactive Resolutions.

⁸ Polishögskolan, Poliskunskap. (1999). *Ordningsverksamhet*, DalaPrint Media, s. 11.

⁹ Regeringens proposition 2006/07:38, *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*, s. 11-12.

kriminella handlingar, utan kan ses som en del av ett normalt agerande.¹⁰ Då det inte finns en specifik lagstiftning som reglerar stalkning är det viktigt att i samband med polisanmälan uppmärksamma anmälningsupptagaren på att brottet är ett led av upprepade oönskade kontakter. Detta för att man som brottsoffer ska kunna få adekvat bemötande.

Typ av stalkare¹¹

När man betraktar typologierna av stalkare talar man oftast om två indelningar. De förövare som är kända för offret och de som är okända. Till de okända räknas seriemördare, rovgiriga sexförbrytare och förövare som förföljer offentliga personer och politiker. De för offret kända förövarna kan delas in i åtminstone fyra olika typer. Man talar då om följande:

Erotomanen som kan gå till extrema proportioner i sin kontakt med offret eller för att göra offret uppmärksam på sin existens.¹² Erotomani innebär vanföreställningar om att någon annan person, vanligtvis med högre status, är förälskad i honom eller henne.¹³ Enligt forskning är denna typ av stalkning relativt ovanlig.¹⁴

Den socialt inkompetente är en person som inte förstår det sociala samspelet och det kan vara en person som lever relativt isolerat. En del av dessa förövare kan t.ex. lida av Asperbergers syndrom.¹⁵ Det innebär att personen har nedsatt förmåga till social interaktion och begränsade, repetitiva och stereotypa mönster i sitt beteende, intressen och aktiviteter.¹⁶ Enligt kanadensisk forskning är denna typ av stalker relativt vanlig.¹⁷

Den hämndlystne kan beskrivas som rättshaverist eller paranoid. Denne stalker kämpar för att till varje pris få rätt. Det kan vara genom att trakassera beslutsfattare genom anonyma brev, men det kan även gå längre än så. Denna typ av stalker är inte alltid psykiskt störd utan kan istället ha ett väldigt starkt rättvisepatos.¹⁸ I vissa fall kan de dock uppfylla kriterierna för t.ex. paranoid personlighetsstörning. Paranoid personlighetsstörning innebär bl.a. att

¹⁰ Davis J. A, Chipman M. A. (1997). Stalkers and other obsessional types: a review and forensic psychological typology of those who stalk. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 4, 166-172.

¹¹ Definitioner av olika typologier är hämtade från en föreläsning med Kropp P. R., *Stalking Assessment and Management*, Sundsvall, 061025.

¹² Davis J.A, Chipman M.A. (1997). Stalkers and other obsessional types: a review and forensic psychological typology of those who stalk, *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 4, 166-172.

¹³ American Psychiatric Association. (2002). *MINI-D IV Diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*, Pilgrim Press, Danderyd, s.116.

¹⁴ McIvor, R., Petch, E. (2006). Stalking of mental health professionals: an underrecognised problem, *British Journal of psychiatry*, 188, 403-404.

¹⁵ Föreläsning med Belfrage H., *Polisiär riskbedömning och riskhantering i fall av stalkning*, Sundsvall, 061025.

¹⁶ American Psychiatric Association. (2002). *MINI-D IV Diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*, Pilgrim Press, Danderyd, s. 46.

¹⁷ Föreläsning med Kropp P. R., *Stalking Assessment and Management*, Sundsvall, 061025.

¹⁸ Föreläsning med Belfrage H., utbildning i SARA, Högbo, 060806.

personen har ett genomgående mönster av misstänksamhet och brist på tillit inför andra personer varför deras motiv genomgående uppfattas som illasinnade.¹⁹ Den hämndlystne stalkern är relativt vanlig i Canada.²⁰

Expartnern är den vanligaste typen av stalker både i Canada och Sverige. Det är en person som känner sig emotionellt beroende av och har svårt att släppa taget om sin f.d. partner. En del kan lida av en psykisk störning, t.ex. borderline eller osjälvständig personlighetsstörning.²¹ Borderline personlighetsstörning innebär "ett genomgående mönster av påtaglig impulsivitet samt instabilitet med avseende på mellanmännskliga relationer, självbild och affekter. Den osjälvständiga personlighetsstörningen visar sig "i ett genomgående och påtagligt starkt behov av att bli omhändertagen, vilket leder till ett undergivet och klängigt beteende samt rädsla för separation."²²

Offret

En person som drabbas av stalkning kommer i denna rapport att benämnas offer eller stalkningsoffer. Oftast vet offret för stalkning vem förövaren är, det kan vara en expartner som inte förmår att släppa taget, en arbetskamrat, en granne eller annan yttlig kontakt. Stalkning kan börja oförargligt med kärleksförklaringar som sedan övergår till en närmast sjuklig besatthet. Stalkning kan även drabba någon med ett utsatt yrke, såsom personer som arbetar inom rättsväsendet, försäkringsbolag, läkare eller andra som ibland kan behöva fatta ett för förövaren obekvämt beslut. Man kan även drabbas av helt okända förövare, som man kanske bara utbytt en blick med vid ett enstaka tillfälle. Denna typ av stalkning är dock mindre vanlig.²³

Följderna av stalkning kan för en person bli individuell. Det kan röra sig om ekonomiska följder eller att offret drabbas av psykiska problem såsom stressyndrom t.ex. Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD).²⁴ PTSD är en följd av att personen varit utsatt för en traumatisk händelse och det innebär enligt de diagnostiska kriterierna i DSM-IV att den traumatiska händelsen återupplevs om och om igen, att personen ständigt undviker stimuli som associeras med traumat och ihållande symtom på överspändhet. Andra möjliga effekter av stalkningen är att offret drabbas av förstämningssyndrom, ångesttillstånd eller andra liknande tillstånd till följd av den maktlöshet, rädsla och oro som följer av trakasserierna eller att leva under ständigt hot. Givetvis kan de psykiska

¹⁹ American Psychiatric Association. (2002). *MINI-D IV Diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*, Pilgrim Press, Danderyd, s. 216.

²⁰ Föreläsning med Kropp P. R., *Stalking Assessment and Management*, Sundsvall, 061025.

²¹ Föreläsning med Kropp P. R., *Stalking Assessment and Management*, Sundsvall, 061025.

²² American Psychiatric Association. (2002). *MINI-D IV Diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*, Pilgrim Press, Danderyd, s. 219 samt 222.

²³ Föreläsning med Belfrage H., utbildning i SARA, Högbo, 060806.

²⁴ Kamphuis J.H., Emmelkamp P.M.G. (2000). Stalking- a contemporary challenge for forensic and clinical psychiatry. *British Journal of Psychiatry*, 176, 206-209.

påföljderna av stalkning bero på hur sårbart offret är, under vilken hotbild offret tvingas leva, vilket stöd offret får i sin omgivning och professionellt, vilka skyddsåtgärder som blivit tillsatta för att minska riskerna för upprepad utsatthet osv. Det är således viktigt för Polisen att fånga upp dessa ärenden i ett så tidigt stadium om möjligt och förmedla offret det stöd som denne önskar, för att se till att skadan minimeras. Detta brukar kallas för att ge brottsofferinformation. Att Polisen ser mönstret i upprepade trakasserier, stalkning, kan alltså leda till att offren vill och vågar anmäla igen, att brott kan förebyggas, att förtroendet för rättsväsendet ökar men även ett ökat antal lagförda stalkare. Det kan för en del förövare vara en väg in i den psykiatriska vården om de lider av en allvarlig psykisk störning, men inte tidigare fått eller tagit emot hjälp.

Det är viktigt att offret får kunskap om fenomenet stalkning eftersom det är denne som lever med problemet och som har störst möjlighet att påverka sin säkerhet. Dessutom måste offret utveckla en toleransnivå för en del av förövarens beteende för att undvika ett dysfunktionellt agerande.²⁵ Att bli professionellt bemött av Polisen kan även leda till att offret får en positiv bild av rättsväsendet då denne bemöts av en individ som har kunskapen om innebörden av den utsatthet som offret kan känna. Detta professionella bemötande kan i sin tur leda till en större motivation till medverkan i rekommenderade skyddsåtgärder. Det kan även förmedla en känsla till den som är utsatt för denna typ av brott av att inte vara ensam drabbad, som kan vara viktig för att kunna hantera den utsatta situationen. Informationen till offret bör innehålla råd om hur man ska förhålla sig till förövaren. Detta är sannolikt preventivt då en stalkare kan triggas av all typ av respons från offret. All form av kontakt offret har med förövaren, även rena avvisanden, kan leda till en så kallad intermittent positiv förstärkning för förövaren som sannolikt kommer att leda till ökad frekvens och intensitet i stalkningsbeteendena.²⁶ Givetvis är det viktigt att offret i början av trakasserierna är tydlig i sitt avvisande för vidare kontakt. Av praxis är att offret tidigt bör rekommenderas att dokumentera stalkningen med hjälp av kamera, inspelade telefonsamtal och att de aldrig slänger bevismaterial såsom meddelanden, brev eller liknande.

Polisens åtgärder vid anmälan om stalkning

En person som utsätter någon annan för stalkning kommer i denna rapport att benämnas förövare. Mycket tyder på att det verkar brottsförebyggande att Polisen har ett samtal med gärningsmannen i ärenden gällande stalkning.²⁷ Det kan göras t.ex. genom att Polisen har ett samtal med alla dem som åläggs besöksförbud i samband med att förbudet nyligen trätt i kraft och Polisen har även ett s.k. klargörandesamtal vid varje eventuell överträdelse. Det är en viktig

²⁵ Davis J. A, Chipman M. A. (1997). Stalkers and other obsessional types: a review and forensic psychological typology of those who stalk. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 4, 166-172.

²⁶ Grann, M. Fritt efter Meloy. (1997). *Tio punkter för risk- och hotbildshantering vid stalking*, Föreläsning om stalkning med Grann M., Polishögskolan, Föreläsningmaterial 2000.

²⁷ Brottsförebyggande rådet. (2006). *Stalkning i Sverige, Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3, s. 25.

del av arbetet med besöksförbuderna då det kan föreligga praktiska problem, t.ex. i form av ouppdelat bohag eller umgängesrätt med gemensamma barn, bakom överträdelserna. Ett klargörandesamtal från Polisen kan leda till att lösa de bakomliggande faktorerna. Det är speciellt viktigt att Polisen har ett nära samarbete med Socialtjänsten i dessa fall då det är dessa som kan vara aktiva som kontaktpersoner vid umgängesrätt eller som kan ställa upp med praktiska lösningar om andra möjligheter är uteslutna. Anledningen till överträdelser av besöksförbud kan även enligt erfarenhet vara en otillräcklig och ofullständig information om vad ett besöksförbud innebär. Det kan därför vara viktigt att redan i inledningsskedet av ett besöksförbud informera ytterligare om vad detta innebär. Dessutom har det framkommit i samtal med både offer och förövare i denna typ av personskyddsärenden att de kan känna att det inger trygghet med en personlig kontaktperson från Polisen som känner till deras situation och som arbetar vidare med skyddet även om polisutredningen läggs ned.

Strukturerade hot- och riskbedömningar

Polisen har viktiga verktyg som de kan använda till sin hjälp vid ärenden som t.ex. kan behöva resultera i personskyddsåtgärder. Ett exempel är de vetenskapligt framtagna strukturerade hot- och riskbedömningar från Canada. Anledningen till att det bör göras en strukturerad riskbedömning efter särskild modell anpassad efter typ av brottslighet, som t.ex. SAM för brott gällande stalkning, är för att det är viktigt att bedömaren studerar samma riskfaktorer oberoende av vem som ansvarar för bedömningen och var geografiskt detta sker. Genom en strukturerad bedömning är bedömaren guidad av vetenskapen och reflekterar utifrån denna professionellt. Checklistan med de riskfaktorer som finns i SAM leder till att bedömaren inte kan glömma någon viktig faktor i sin analys. Den innehåller tio riskfaktorer angående typ av stalkning, tio riskfaktorer hos gärningsmannen och tio sårbarhetsfaktorer hos offret.²⁸ SAM är ett instrument som innehåller en bred, men strukturerad checklista med grund i forskningslitteraturen som synes vara ett fungerande underlag att använda sig av i den praktiska verkligheten.²⁹ Strukturerade hot- och riskbedömningar är ett viktigt hjälpmedel där bedömaren efter en djupare analys ska kunna rekommendera konkreta åtgärder utifrån den specifika situation som råder. I hot- och riskbedömningen bedöms hotbilden och risken för framtida brott separat där sedan fokus sätts på att minimera risken genom att tillsätta effektiva skyddsåtgärder. Det finns inget generellt facit på vilka skyddsåtgärder som är de mest effektiva, utan detta måste alltid analyseras utifrån en hot- och riskbedömning sammanvägt med de i situationen individuella omständigheterna och förutsättningarna. Detta eftersom varje stalkningsärende är unikt i fråga om t.ex. rådande boendesituation, livssituation, offrets inställning och medverkan i föreslagna åtgärder, förövarens gensvar på vidtagna rättsliga åtgärder m.m.

²⁸ Kropp P.R., Hart S.D, Belfrage H. (2003). *Stalking Assessment and Management (SAM)*. Vancouver: Proactive Resolutions.

²⁹ Rapport år 2007 från Rättspsykiatriska regionkliniken, Sundsvall, *Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalkning , ett utvecklingsprojekt i Södertörn och Kalmar län*, Belfrage, H., Strand S., s. 16.

En del av förövarna är dock mycket svåra att påverka med förbud eller rättsliga påföljder. Forskning visar även att stalkare med psykiska störningar är svåra att behandla då de ofta saknar motivationen till behandlingen.³⁰ Vanligen vill de inte ha någon hjälp att sluta med sin stalkning och de saknar oftast sjukdomsinsikt.³¹ Givetvis är det viktigt att i samband med hot- och riskbedömningar göra relevanta registerslagningar och där även vara noggrann med att kontrollera om förövaren innehar vapen samt att ta en kontakt med offret som är det viktigaste källan till bedömningen.

Det är viktigt att bedömningen inte enbart blir en pappersprodukt eller siffror i en skala. Hot- och riskbedömningen skall utvecklas i text för att kunna användas av såväl Polis som Åklagare genom rättskedjan och den kan då vara ett dokument som allt personskydd grundas på.³² Det finns inga snabbedömningar utan det krävs speciellt avsatta resurser för att detta ska bli ett professionellt använt instrument som sedan omsätts i praktiska personskyddsåtgärder. Tanken med hot- och riskbedömningar är inte att predicera brottslighet, utan att förebygga upprepad utsatthet för brott. Det gäller att i hot- och riskbedömningen analysera den möjliga framtiden för att göra det möjligt att genom rätt sorts skyddsåtgärder undvika att den inträffar.³³ Huvudsyftet med hot- och riskbedömningar angående stalkning är att karaktärisera riskerna av stalkningen, utveckla strategier för att hantera dessa risker och förebygga framtida stalkning och våld. Det är även viktigt att hantera dessa ärenden utifrån en strukturerad modell så att man professionellt kan förklara vidtagna åtgärder.³⁴

Säkerhetssamtal och skyddsåtgärder

I säkerhetsplaneringen kring offret skall denne bli medveten om risken som föreligger och möjligheterna till skydd och skyddstänkande.³⁵ En skyddsåtgärd som kan vara effektiv i vissa fall av stalkning är besöksförbud. Ett besöksförbud innebär ett förbud för den som blir ålagd besöksförbudet att besöka eller på annat sätt ta kontakt med eller följa efter den skyddade.³⁶ I en del fall kan Polisen prioritera ett besöksförbud då sådant finns, vilket innebär att Polisens hundpatruller när tid ges kan rasta sina hundar i offrets bostadsområde och ha en förhöjd beredskap på adressen genom att i förväg ha rekognoserat bostaden.³⁷ Säkerhetsplaneringen kan enligt praxis även innebära att tilldela offret ett skyddslarm som går direkt till SOS eller att offret själv

³⁰ Kamphuis J.H., Emmelkamp P.M.G. (2000). Stalking- a contemporary challenge for forensic and clinical psychiatry. *British Journal of Psychiatry*, 176, 206-209.

³¹ Brottsförebyggande rådet. (2006). *Stalking i Sverige, Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3, s. 28.

³² Rikspolisstyrelsen. (2005) *Polisiära hot- och riskbedömningar, Rikspolisstyrelsens riktlinjer och rutiner vid ärenden om våld i nära relationer samt i ärenden om besöksförbud*. Rapport 2005:1, s. 21.

³³ Föreläsning med Belfrage H., utbildning i SARA, Högbo, 060806.

³⁴ Föreläsning med Kropp P. R., *Stalking Assessment and Management*, Sundsvall, 061025.

³⁵ Föreläsning med Kropp P. R., *Stalking Assessment and Management*, Sundsvall, 061025.

³⁶ Lag (1988:688) om besöksförbud.

³⁷ Brottsförebyggande rådet. (2005). *Nya regler om besöksförbud*. Delrapport, s. 47.

installerar ett hemlarm eller annan utrustning som gör hemmet säkrare, att offret frivilligt går en självförsvarskurs för att öka sin trygghet, terapi för att öka sin mentala styrka eller att offret skaffar teknisk utrustning som kan dokumentera bevis såsom en kamera, inspelningsbar telefon eller liknande. Det kan även innebära att rekommendera offret att flytta en period till ett skyddat boende, flytta permanent till annan adress eller att förmedla en kontakt till offret med en brottsofferstödande organisation.

När polisen fångat upp stalkningsärenden är det av vikt att ha ett s.k. säkerhetssamtal med offret kring den personliga säkerheten. Det är viktigt att poängtera att det är offret själv som har huvudansvaret för sin personliga säkerhet och att detta ansvar aldrig helt och hållet kan tillfalla rättsväsendet. Polisen har ett ansvar att informera om vilka säkerhetsåtgärder som rekommenderas samt att förmedla stöd till den utsatta. Offrets säkerhetstänkande är det mest centrala i hanteringen av hotbilder i fall av stalkning. Offrets medverkan i skyddsåtgärder är förstås alltid A och O i personskyddet.³⁸ Ett professionellt och respektfullt bemötande av offret är viktigt, speciellt i samtal om de delar som handlar om offrets sårbarhetsfaktorer för att på inget sätt skuldbelägga offret. Det kan därför vara till fördel att personer med särskilt intresse och fallenhet för detta arbetar med personskydd på myndigheterna.

Samverkan

*”Samverkan innebär bl.a. ett uppdelat ansvar och att det finns goda informationskanaler mellan de samverkande parterna”.*³⁹ Samverkan mellan myndigheterna är en förutsättning för att personskyddet ska fungera. Ett exempel är vikten av att Socialtjänsten tar del av Polisens rekommendationer, så att de kan ta beslut om ekonomiska insatser till t.ex. skalskydd till offrets hem, skyddat boende eller flytthjälp. Det är även viktigt att Socialtjänsten lämnar över ärendet till nästa kommun så att offret får hjälp och stöd så fort denne anländer till den nya orten. Samverkan med Åklagarmyndigheten är också viktig, då hot- och riskbedömningen kan utgöra ett viktigt underlag för deras beslut om ansökningar om besöksförbud eller vid en häktesförhandling.⁴⁰

En del av arbetet med personskyddet är även att styrka offrets hotbild och behov av skyddade personuppgifter till Skatteverket, då ett offer ansöker om detta. Skyddade personuppgifter är ett samlingsnamn på sekretesshöjande åtgärder man kan vidta för en enskild individ. Det finns olika nivåer på detta och dessa är sekretessmarkering, kvarskrivning eller fingerade personuppgifter. Detta skydd bör användas tillsammans med ett byte av bostad om det ska vara

³⁸ Grann, M. Fritt efter Meloy. (1997). *Tio punkter för risk- och hotbildshantering vid stalking*, Föreläsning om stalkning med Grann M., Polishögskolan, Föreläsningmaterial 2000.

³⁹ Rikspolisstyrelsen. (2005). *Polisiära hot- och riskbedömningar, Rikspolisstyrelsens riktlinjer och rutiner vid ärenden om våld i nära relationer samt i ärenden om besöksförbud*. Rapport 2005:1, s. 14.

⁴⁰ a.a. s. 21.

verksam. Sekretessmarkering innebär att de annars offentliga personuppgifterna som finns registrerade över alla boende i Sverige sekretessprövas innan de lämnas ut till någon person. Först ska berörd myndighet bedöma om det kan vara till men för den skyddade personen att dessa uppgifter lämnas ut. Kvarskrivning innebär att personen får stå skriven på församlingen på den ort denne flyttat ifrån och att den verkliga adressen enbart finns manuellt antecknad på det skattekontor som hanterar ärendet. Fingerade personuppgifter innebär att den skyddade personen helt byter identitet och att man raderar den gamla identiteten. Detta är ett skydd som används mycket sällan och det hanteras av Särskilda Personsäkerhetsenheten hos Rikskriminalpolisen.

Syfte

Syftet med denna rapport är att undersöka ärenden av stalkning som efter en första hot- och riskbedömning enligt SAM återkommit med en ny polisanmälan och upprepat bedömts enligt SAM. I syfte att diskutera om rättsväsendet använder sig av de möjligheter som faktiskt finns i sina rekommendationer till offren och även vad det kan finnas för förklaringar till att man väljer att inte göra det, trots att man bedömt en risk för fortsatt brottslighet. Slutligen handlar det om rättsväsendets ansvar för både offrets och förövarens trygghet och psykiska hälsa och om tilltron till rättsväsendet.

Metod

Urval

De ärenden som studerats i denna studie har handlagts vid Polismyndigheten i Kalmar län som tillsammans med Polismyndigheten i Södertörn ingår i ett svenskt projekt kring riskbedömning av stalkning under ledning av professor Henrik Belfrage och Fil.Dr Susanne Strand från Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall. I detta utvecklingsprojektet mellan Rättspsykiatriska regionkliniken och svensk Polis gjordes 230 bedömningar avseende 189 personer enligt den fullständiga versionen av SAM. Syftet med projektet var att få möjlighet att studera polisiär praxis och huruvida SAM kan vara ett tillämpligt underlag att använda sig av vid denna typ av riskbedömningar. I rapporten framgår att medelåldern på förövarna var 40 år, 30 procent hade invandrarbakgrund och 16 procent av förövarna i studien var kvinnor. Drygt hälften av alla ärenden hade pågått upp till 6 månader, medan 25 procent av fallen pågått längre än 1,5 år och 10 procent hade pågått längre än 3,5 år. Den vanligaste förövaren i studien var den före detta partnern, som återfanns i 76 procent av fallen. I knappt 10 procent var förövaren en främling. Av alla studerade fall bedömdes risken i 90 procent som medelhög eller hög för att stalkningen skulle fortgå.⁴¹

Materialet i föreliggande delstudie tillhör Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall och ingår i projektet som pågått med Polisen i Sverige. De 24 ärenden som studeras i denna rapport är de förövare som i materialet finns bedömda vid mer än ett tillfälle enligt SAM och de är samtliga handlagda i Kalmar län. I SAM-bedömningarna framgår sedan vilka skyddsåtgärder Polisen rekommenderat enligt en särskild åtgärdsmodell som avkodat är skickad till Sundsvall. Dessa ärenden och dess skyddsåtgärder är det som studerats i denna rapport. En kontakt har även tagits med Johan Dixelius, biträdande länspolismästare i Kalmar län samt Bo Isaksson, chef för Kriminalunderrättelsetjänsten i Kalmar län för att bringa klarhet i hur arbetet med stalkningsärendena i detta projekt varit organiserat på denna Polismyndighet. Dessa samtal har varit en utgångspunkt för diskussionsdelen.

I Polismyndigheten i Kalmar län har man valt att justera rutinerna något under projektets gång för att kunna arbeta på ett mer strukturerat sätt. Johan Dixelius, biträdande länspolismästare i Kalmar län, berättar att det med tydlighet framkommit behov av en särskild brottsofferenhet/ personskyddsgrupp under projektets gång och att det idag finns ett sådant

⁴¹ Belfrage, H. & Strand, S. (2007). *Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalkning, ett utvecklingsprojekt i Södertörn och Kalmar län*, Rapport av Rättspsykiatriska regionkliniken i Sundsvall, s. 7-13.

förslag framtaget. Men i de rutiner man haft under projektet har personskyddsfrågorna inte hållits ihop i länet, vilket har lett till vissa brister. Det är förundersökningsledare eller enhetschef som utför SAM-bedömningarna i länet. Och det är även denne som tillsammans med aktuell utredare ansvarar för genomförande av rekommendationerna. Om inte enhetschefen bedömer ärendet hanterbart på enheten skickas ärendet till Kriminalunderrättelsetjänsten för djupare analys enligt SAM. För personskydd ansvarar alltså den förundersökningsledare som utredningen tillfaller, och i mer komplicerade fall där det behövs en fördjupad analys ansvarar sedan Kriminalunderrättelsetjänsten och Operativa ledningsgruppen för personsäkerheten.

Kalmar län har inte speciellt utvalda och lämpade befattningshavare som ansvarar för och fungerar som kontaktpersoner för de offer som är föremål för någon form av personskydd, såsom besöksförbud eller larm. Därmed har man i dagsläget inte heller s.k. klargörandesamtal med den som är ålagd besöksförbud efter att besöksförbudet trätt i kraft samt vid varje överträdelse. Inte heller finns det någon speciellt utpekad som ansvarar för att prioritera besöksförbud genom att informera hundenheten t.ex. då besöksförbuden överträds. Det är istället respektive utredare som hanterar skyddsåtgärderna parallellt med sitt uppdrag med att arbeta med utredningen. Detta är dock något man strävar efter att få in som en del av den nya brottsofferenheten/personskyddsgruppen då den startar, då myndigheten ser detta som en brist.⁴²

Förövare

Vid dessa 24 ärenden har det framgått av bedömningen att i 5 fall har förövaren en psykisk störning eller sexuell avvikelse som stalkningen kan bero på. Givetvis kan det föreligga psykiska störningar i fler fall, men som inte framgått i bedömningen eller kommit till Polisens kännedom. De typer av stalkare som finns representerade bland dessa upprepade fall är 21 expartners och 3 socialt inkompetenta. Av förövarna i denna studie är en kvinna, resten män. En av förövarna är bedömd vid två tillfällen, fast mot två olika offer. Förövarna har begått brott mot offren såsom misshandel, olaga hot, ofredande, överträdelse av besöksförbud m.m.

Offer

Som tidigare redovisats omfattar denna studie de 24 stalkningsoffer som ingått i svensk Polis stalkningsprojekt och som återkommit med en ny polisanmälan efter en första bedömning enligt SAM och som bedömts ytterligare en gång. De offer som ingår i studien är en man och 23 kvinnor.

⁴² Intervju med Bo Isaksson, chef för Kriminalunderrättelsetjänsten i Kalmar län.

Resultat

Bedömning av risker och hotbilder

Riskerna och hotbilderna i SAM-bedömningarna har bedömts i tre nivåer, som låg, medel eller hög risk på tre separata risker; risk för fortsatt stalkning, risk för framtida våld och risk för dödligt våld. I samtliga av dessa 24 ärenden har det bedömts en medelrisk eller hög risk för fortsatt stalkning. Det innebär att den som gjort en SAM-bedömning utifrån bakomliggande riskfaktorer bedömt att det föreligger risk för att beteendet kommer att fortgå. Riskerna är det som rekommendationerna i SAM-bedömningarna syftar till att minimera. Vad gäller hotbilden bedömdes i 20 fall en låg hotbild föreligga. I 4 fall bedömdes vid någon av SAM-bedömningarna en medelhög hotbild föreligga. Det bedömdes inte föreligga en hög hotbild i något av de 24 ärendena.

Rekommenderade skyddsåtgärder

De 24 ärendena som studerats har resulterat i en rad olika rekommenderade skyddsåtgärder.

- 12 offer har rekommenderats besöksförbud och 9 offer var redan vid bedömningen skyddade av besöksförbud.
- 21 offer fick enligt materialet brottsofferinformation.
- 2 fick ett skyddat boende en period.
- I 17 ärenden rekommenderades klargörandesamtal med förövaren eller säkerhetssamtal med offret.
- I 3 fall framgick det att förövarens vapen blev omhändertagna.
- Inget offer rekommenderades skyddslarm, skyddade personuppgifter eller hundpatrull som ett s.k. prio-1-ärende.

Om man tittar på de 4 ärenden där det bedömts föreligga en medelhög hotbild har besöksförbud funnits i 3 av fallen och i det fjärde rekommenderades offret att ansöka om detta. I alla 4 fallen rekommenderades både samtal med offret och förövaren. I 2 av fallen omhändertogs förövarens vapen. I 1 av de 4 fallen rekommenderades skyddat boende en period för offret.

Diskussion

I denna studie återfinns de stalkningsoffer som har haft bland de bästa förutsättningar i Sverige att få ett korrekt bemötande, ett bra stöd och skydd i sin utsatthet. Detta eftersom deras situation har blivit uppmärksammas hos Polisen av en person som haft kunskapen om detta specifika fenomen, och som även analyserat situationen vid upprepade tillfällen. Således är dessa offer egentligen inte representativa för det genomsnittlige stalkningsoffret i Sverige, då dessa i många fall inte får sin situation uppmärksammas. Flertalet blir heller inte bedömda enligt SAM och får då inte rekommendationer utifrån en hot- och riskbedömning om vilka skyddsåtgärder som är de mest lämpliga.

En annan viktig sak att ha med sig i denna diskussion är det som framgår i Brås rapport 2007:2 om att åtminstone en tredjedel av besöksförbuden faktiskt överträds och att de allra flesta anmäler den första överträdelsen. Svaren i deras enkätundersökning visar även att en femtedel inte anmäler mer än en överträdelse, även om överträdelserna upprepats. Förklaringar är bl.a. att de inte orkar anmäla eftersom ändå ingenting händer. Den undersökningen visar även att en femtedel av offren som utsatts för överträdelser trodde att dessa kunnat förhindrats om Polisen hade gjort mer. Framför allt tar offren upp aspekten att Polisen borde agerat snabbare och tydligare vid överträdelsen.⁴³ Detta är viktigt att ha med sig, då det kan vara så att offren slutat att anmäla trots att stalkningen fortsatt. Detta visar även på vikten av att någon i Polismyndigheterna tar ansvaret för att följa upp överträdelser av besöksförbud varje gång de inträffar.

Skyddsåtgärder

Som tidigare påpekats finns det inte något generellt facit för vilka skyddsåtgärder som är de mest effektiva. Det är därför svårt att komma med rättvisande kritik angående rekommendationerna i dessa studerade ärenden, utifrån ett brottsofferstödjande och brottsförebyggande perspektiv, utan att ha full insikt i de specifika förhållandena kring varje ärende. Det man allmänt kan säga är att varje offer bör rekommenderas eller förmedlas brottsofferstödjande verksamhet. I Brås rapport 2007:2 framgår att det borde vara särskilt viktigt att de som fått avslag på sin ansökan om besöksförbud erbjuds stöd och hjälp.⁴⁴ I de ärenden som ingår i denna studie framgår det att Polisen lämnat s.k. brottsofferinformation i 21 av de 24 fallen. Det är dock svårt att säga hur ingående brottsofferinformation offren fått i dessa fall av stalkning. Det framgår inte i materialet om t.ex. det lämnats ut telefonnummer till brottsofferstödjande organisation eller om den som tagit upp anmälan gjort skälighetsbedömningen att offret kan antas vara i behov av stöd och hjälp, men att detta sedan inte förmedlats. Det skulle inte vara negativt att t.ex. tillsammans med en kopia av polisanmälan skicka ut brottsofferinformation med relevanta telefonnummer till

⁴³ Brottsförebyggande rådet. (2007). *Besöksförbud, De berörda och deras erfarenheter*. Rapport 2007:2, s. 49-51.

⁴⁴ a.a.s. 57-58.

stödorganisationer, som säkrar att informationen kommer fram. Detta skulle vara framgångsrikt om tekniken tillät att denna procedur skulle kunna gå med automatik och vara detaljerad efter brottstyp och ort målsäganden är bosatt på.

Det finns generellt olika anledningar till rättsväsendets val av skydd till offret. Anledningen till att offer inte får vissa skydd trots bedömning att det föreligger en risk för fortsatt brottslighet kan bero på att offret är ovillig till detta trots rekommendation. Det kan även bero på att offret fått avslag på ansökan om besöksförbud av Åklagare trots att Polisen rekommenderat denna åtgärd eller att det föreligger otjänliga förhållanden för skydd såsom t.ex. skyddslarm. Det kan också bero på att offrets ekonomiska förhållanden inte tillåter de åtgärder som rekommenderas eller att offret är en offentlig person eller innehavare av ett eget företag som bidrar till att skydd såsom skyddade personuppgifter blir näst intill omöjliga. Andra saker det kan bero på att vissa skyddsåtgärder inte vidtas är att offret inte får ta del av rekommendationerna.

En ny lag om stalkning skulle kunna underlätta för offren som polisanmäler på det sätt att det skulle bli tydligare att det brott som anmäls endast är ett i ett led av upprepad brottslighet. Brottet skulle förmodligen ses som allvarligare än enskilda ofredanden etc. av anmälningsupptagare, utredare, Åklagare och andra som kom i kontakt med ärendet. Detta skulle i sin tur kunna leda till att utredningen skulle få en högre prioritet med snabbare hantering som följd. Detta är viktigt då det i vissa fall kan fungera brottsförebyggande att hålla ett förhör eller klargörandesamtal med förövaren. Amerikansk forskning visar att i 15 procent då stalkningen upphört hade detta berott på att Polisen varnade förövaren.⁴⁵ Detta visar på att om Polisen arbetar offensivt i dessa ärenden, kan det förebygga att stalkningen fortgår. Speciellt viktigt är det kanske att ta en kontakt med förövaren i de ärenden som inte resulterar i besöksförbud och där således inte ett klargörandesamtal blir aktuellt, eftersom då förövaren inte vet om att denne blivit föremål för en polisanmälan förrän en kallelse till förhör blir aktuell. Ett första förhör hos Polisen kan avskräcka förövaren från att fortsätta sitt beteende.

Ärendet skulle även få en egen brottskod i Polisens anmälningsystem om en stalkningslag skapades. Denna kod skulle kunna bidra till att exempelvis en brottsofferenhet eller andra som arbetar med personskydd på Polismyndigheterna lättare skulle kunna uppmärksamma fall av stalkning. Idag är det svårt att fånga upp ärenden av stalkningskaraktär inom Polisen då det saknas en brottskod för stalkning och det därför är mycket tidskrävande att få fram de fall som rör sig om stalkning, eftersom man då måste söka på alla möjliga brottskoder som det kan vara kodat under. Om inte Polisen enkelt kan hitta igen dessa ärenden kommer sannolikt många stalkningsoffer att missas i praktiken. De riskerar då att inte få den information, hjälp och möjlighet till

⁴⁵ Brottsförebyggande rådet. (2006). *Stalkning i Sverige, Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3. s. 25.

skydd och brottsförebyggande åtgärder som skulle kunna hjälpa dem att minimera risken för fortsatta trakasserier.

En lag om stalkning skulle eventuellt även kunna bidra till möjligheter till att tilldöma rättspsykiatrisk vård i fler fall där detta sannolikt skulle vara brottsförebyggande. Detta är en stor fråga och inget som kommer att beröras närmare här.

Enligt ovanstående skulle det kunna förbättra situationen för stalkningsoffer om man valde att införa en lag gällande stalkning även i Sverige, men samtidigt är det viktigt att komma ihåg att en lag eller en skyddsåtgärd inte är bättre än dess tillämpning. Det är viktigt att minnas att vi har många bra verktyg också i dag i rättsväsendet. Problemet verkar dock vara att de i vissa fall inte tillämpas. T.ex. kan det vara särskilt effektivt att tilldela skyddslarm samtidigt som offret är skyddad av besöksförbud. Detta bl.a. för att underlätta i Polisens ingripande på det sätt att Polisen då får direkt information från kommunikationscentralen om rådande omständigheter kring besöksförbudet, hotbild och annan viktig information som polispatrullen bör känna till inför ett ingripande. Men även givetvis för att markera att det är ett prioriterat ärende som enligt en hot- och riskbedömning rekommenderats skyddsåtgärder. Inget av de ärenden som studerats har tilldelats ett skyddslarm.

En annan sak man skulle kunna använda effektivare i Polismyndigheterna är hundpatrullering vid offrets bostadsområde då detta kan verka brottsförebyggande och trygghetsskapande vid fysiska överträdelser av besöksförbud.⁴⁶ I de ärenden som ingår i studien har inte hundpatrullering rekommenderats vad som framgår i materialet. Då det kan verka förebyggande att ha samtal med förövaren⁴⁷ bör Polismyndigheterna även ha s.k. klargörandesamtal kopplat till uppföljningar och överträdelser av besöksförbud.⁴⁸ Detta görs inte regelmässigt i Kalmar län, vilket är en brist ur brottsförebyggande och trygghetsskapande synvinkel. I 17 ärenden rekommenderades antingen säkerhetssamtal med offret eller klargörandesamtal med förövaren. Säkerhetssamtalen åligger i Kalmar län respektive utredare i ärendet att genomföra. Det är svårt att säga hur utförligt säkerhetssamtalet varit då utredare inte är specialiserade på personsäkerhet, vilket kan göra det svårt att hålla ett professionellt säkerhetssamtal.

I vissa fall har det framgått i SAM-bedömningen att olika praktiska åtgärder rekommenderats som offret själv kan vidta. Det kan vara att byta telefonnummer, skaffa hemliga nummer eller vidta andra egna åtgärder. Vad offret valt att vidta för åtgärder i dessa ärenden har inte närmare studerats, men detta är såklart viktiga delar i ett personsäkerhetsarbete. Att arbeta med

⁴⁶ Brottsförebyggande rådet. (2005). *Nya regler om besöksförbud*. Delrapport, s. 47.

⁴⁷ Brottsförebyggande rådet. (2006). *Stalkning i Sverige, Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3, s. 25.

⁴⁸ Brottsförebyggande rådet. (2005). *Nya regler om besöksförbud*. Delrapport, s. 45.

att ge rekommendationer kring exempelvis offrets skalskydd, säkerhetstänkande och möjligheter till stöd ingår i säkerhetssamtalet och är en förutsättning för att skapa en möjlighet att minimera riskerna.⁴⁹ Detta är en viktig anledning till varför man kan förespråka att man i varje Polismyndighet har speciellt avsatta resurser som har ett övergripande ansvar att analysera ärendena enligt SAM, genomföra de åtgärder som rekommenderats i hot- och riskbedömningen, utföra säkerhetssamtalen, förmedla stöd och överhuvudtaget hålla ihop frågorna kring brottsofferarbetet i varje enskilt ärende. Detta skulle kunna underlätta möjligheten till att agera snabbt och inte blanda in alltför många personer i ärendet. En sådan befattningshavare kan då fungera som en kontaktperson för det offer som fått rekommendationer utifrån en hot- och riskbedömning. Detta kan ses som ett avancerat brottsofferarbete som är viktig för vår rättssäkerhet.

Organisation

Tyvärr har det i denna studie inte varit möjligt att få fram om offren fått ta del av de rekommendationer som skrivits ned i SAM-bedömningen eller om de rekommendationer som givits till fullo har utförts av Polisen. Det är även oklart om offren följt de rekommendationer som lämnats efter genomförd SAM, då inte heller detta framgår i materialet. Då det inte funnits någon på Polismyndigheten i Kalmar län som gjort uppföljningar på samtliga av dessa fall eller haft övergripande ett ansvar för personskydd gick det inte att få fram rättvisande kompletterande information som kunde besvara dessa frågeställningar. Det är därför inte möjligt att säga att dessa resultat är helt rättvisande eller om det är så att det tillsatts skydd som inte dokumenterats. Studien har istället inriktats på vilka skyddsåtgärder som Polisen rekommenderat offren i dessa fall, för att på så vis se vilken del av den verktygslåda av skydd som finns tillgänglig som Polisen föredrar att använda sig av.

Checklistan i SAM används som ett stöd för att göra en fullständig hot- och riskbedömning, men där man först efter en djupgående analys enligt SAM kan komma fram till rekommendationer om väsentliga skyddsåtgärder. Att göra en hot- och riskbedömning utan att ansvara för att offret sedan får erbjudande om det skydd som rekommenderas i denna kan närmast ses som oetiskt. I dessa studerade ärenden har utredare förvisso fyllt i checklistan och utifrån denna gjort rekommendationer, men man har inte gjort någon djupare analys vad som framgår. Man har inte heller haft några speciellt avsatta resurser med särskild kompetens som arbetat vidare med åtgärderna. Frågor som uppstår i denna diskussion blir hur man skulle organisera detta lämpligast i Polismyndigheterna för att brottsoffer i allmänhet och hotade personer i

⁴⁹ Grann, M. Fritt efter Meloy (1997). *Tio punkter för risk- och hotbildshantering vid stalking*, Föreläsning om stalking med Grann M., Polishögskolan, Föreläsningmaterial, 2000.

synnerhet inte ska falla mellan stolarna. Att hålla ihop frågorna kring personsäkerhetsarbete och hot- och riskbedömningar på några få utvalda befattningar är ett alternativ för att arbetet ska bli professionellt och effektivt. På så vis blir det färre inblandade i ärendet och hot- och riskbedömningen som inte är något statiskt kan kontinuerligt uppdateras vartefter den nya information som bedömaren får från offret. Som kontaktperson i skyddsärenden bör alla svar som ges offret kring hantering av skyddet grundas på den hot- och riskbedömning som gjorts.

I Kalmar län har det under projektets gång varit utredare eller förundersökningsledare som arbetat med skyddet för offren. Fördelar med att skilja på utredning och skyddsarbete skulle kunna vara att utredare får frikopplas från det tidskrävande arbetet med skyddet och istället kunna arbeta effektivt med utredningen.

Samverkan

Säkerheten kring ett offer kan visa sig bli otillräcklig även om Polisen gjort en korrekt bedömning och utifrån denna lämnat rekommendationer såvida andra berörda myndigheter inte delges dessa eller om dessa myndigheter inte följer de rekommendationer som Polisen lämnat. Det är givetvis ur den synvinkeln viktigt och näst intill oumbärligt för de som arbetar med personskydd inom Polismyndigheterna att ha en fortlöpande och mycket nära samverkan med andra myndigheter, såsom exempelvis Socialtjänsten och även med brottsofferstödande organisationer.⁵⁰ Detta speciellt då det är viktigt att dessa har en god tilltro till de hot- och riskbedömningar Polisen gör, eftersom de ska kunna fatta vissa av sina beslut gällande skyddsåtgärder för de som drabbats av exempelvis stalkning grundat på dessa. Att det är viktigt med samverkan mellan myndigheterna påpekas i flera olika sammanhang, bl.a. i det projekt om brott i nära relationer som Rikspolisstyrelsen driver, i Domstolsverkets rapport 2002:6 Framtida riktlinjer för säkerhetsarbete i domstolsväsendet, i Brås delrapport Nya regler om besöksförbud samt i Regeringens proposition 2006/07:38 om Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor. Ett problem som kan uppstå i det praktiska arbetet med hot- och riskbedömningar och personskydd är sekretessbestämmelserna som i vissa fall hindrar psykiatrin, Socialtjänst och Polismyndigheterna från att delge viktig information i ärendena i en samverkan. Detta försvårar det praktiska arbetet och kan leda till en brist av synnerligen viktig information i hot- och riskbedömningarna. Svårigheterna kan röra sig om Polismyndighetens sekretessbestämmelser då hot- och riskbedömningarna ska ligga till grund för utlåtanden som ska delges Socialtjänsten eller Skatteverket. Även Socialtjänstens och Hälso- och sjukvårdens sekretess gör att ytterst viktig information som de inte kan delge andra inte kan vägas in i hot- och riskbedömningen hos Polisen. Detta är ett problem som är viktigt att se över, då

⁵⁰ Rikspolisstyrelsen. (2005) *Polisiära hot- och riskbedömningar, Rikspolisstyrelsens riktlinjer och rutiner vid ärenden om våld i nära relationer samt i ärenden om besöksförbud*. Rapport 2005:1, s. 22.

det ofta i skyddsärenden där flera myndigheter samverkar, är av vikt att de inblandade får del av information som kan vara avgörande i deras egna beslut. Hot- och riskbedömningen ska kunna användas av Åklagare och Socialtjänst i deras beslut som rör de skyddsåtgärder som rekommenderats.⁵¹ Här försvåras sekretessbestämmelserna kommunikationen i viktiga och ibland livsavgörande frågor. En hot- och riskbedömning kan bidra till ett bredare beslutsunderlag för olika beslut inom rättsväsendet. Detsamma gäller beslut inom Socialtjänst och Psykiatri. Frågan är om tiden är mogen att tolka sekretesslagstiftningen till förmån för brottsoffer istället för att tolka och tillämpa lagstiftningen till förövarens fördel. Ytterligare en aspekt är de fall där det förekommer barn och där rekommendationerna går emot offrets uppfattning om sin egen livssituation och hotbild. När det gäller denna typ av ärenden finns dock ändå möjligheten att tolka sekretesslagstiftningen till skydd för barnen.⁵² Ytterst kan det alltså bli fråga om ett omhändertagande med stöd av lagen om vård av unga om modern, tillika offret, försätter sig och barnet i fara, i strid med rekommendationerna i en upprättad hot- och riskbedömning.

Konklusion

Till sist, stalkning är en utmaning för Psykiatrin, Polismyndigheterna och alla andra som har att arbeta med dess offer och förövare. Det behövs därför mer kunskap i ämnet hos personal som kommer i kontakt med problemet samt att man håller ihop dessa frågor i organisationerna. Detta gäller inte bara inom Polismyndigheterna, utan även inom Socialtjänsten, Kriminalvården och Psykiatrin. Flera Polismyndigheter har inställningen att det är fördelaktigt om några av de anställda är specialiserade på frågor som rör denna typ av beteende, hot- och riskbedömningar och på personsäkerhetsfrågor.⁵³ När väl ett skyddsärende då blir aktualiserat kan arbetet löpa på effektivt och professionellt, eftersom kunskapen samt de interna och externa kontakterna för en bra samverkan redan finns tillgängliga. Detta kommer sannolikt att leda till en bättre tilltro till myndigheterna, som dessutom blir mer resurseffektiva i varje ärende.

Det skulle vara intressant att studera huruvida Åklagarmyndigheten tar hänsyn till de rekommendationer om besöksförbud som hot- och riskbedömningar enligt SAM resulterat i. Detta för att se om Åklagarna beslutar om besöksförbud då Polisen rekommenderat ett offer att ansöka om besöksförbud utifrån en hot- och riskbedömning enligt SAM. Men även för att studera närmare hur tillämpbar Åklagarmyndigheten anser att en polisiär hot- och riskbedömning är i deras beslut om ansökningar av besöksförbud. I

⁵¹ Rikspolisstyrelsen. (2005) *Polisiära hot- och riskbedömningar, Rikspolisstyrelsens riktlinjer och rutiner vid ärenden om våld i nära relationer samt i ärenden om besöksförbud*. Rapport 2005:1, 21.

⁵² Socialtjänstlagen 14 kap.

⁵³ Rikspolisstyrelsen. (2005). *Polisiära hot- och riskbedömningar, Rikspolisstyrelsens riktlinjer och rutiner vid ärenden om våld i nära relationer samt i ärenden om besöksförbud*. Rapport 2005:1, s. 15.

rapporten Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalkning framgår inte om det blev något besöksförbud i de fall Polisen rekommenderat detta, men detta ämnar man ägna en särskild studie åt framöver. Åklagarnas utvecklingscentrum i Umeå skall under 2007 i ett projekt skapa kontakt med Polisen för att etablera en samsyn kring hot- och riskbedömningar i samband med ansökningar om besöksförbud. Polisens erfarenheter av hot- och riskbedömningar i personskyddsfrågor skall därvid tas tillvara och arbetet skall sedan ligga till grund för utbildningsinsatser. Syftet med projektet är att ta fram en tänkbar hot- och riskbedömningsmodell som beaktar de hinder som nu föreligger angående partsinsyn och sekretess. Det skulle även vara intressant med en ytterligare fördjupning i hur samverkan mellan myndigheter och brottsofferstödande organisationer samt vad Polismyndigheternas organisation kring personskydd resulterar i gällande brottsförebyggande och trygghetsskapande frågor.

Referenser

- American Psychiatric Association, *MINI-D IV Diagnostiska kriterier enligt DSM-IV-TR*. (2002). Pilgrim Press: Danderyd.
- Belfrage, H. (2006). *Polisiär riskbedömning och riskhantering i fall av stalkning*. Sundsvall; Föreläsning 061025.
- Belfrage, H. (2006). Utbildning i SARA. Högbo; Föreläsning 060806.
- Belfrage, H. & Strand, S. (2007). *Polisiära bedömningar och åtgärder vid stalkning, ett utvecklingsprojekt i Södertörn och Kalmar län*. Sundsvall: Rättspsykiatriska regionkliniken.
- Brottsförebyggande rådet. (2005). *Nya regler om besöksförbud*. Delrapport.
- Brottsförebyggande rådet. (2007). *Besöksförbud, De berörda och deras erfarenheter*. Rapport 2007:2.
- Brottsförebyggande rådet. (2006). *Stalkning i Sverige, Omfattning och åtgärder*. Rapport 2006:3.
- Davis, J. A. & Chipman, M. A. (1997). Stalkers and other obsessional types: a review and forensic psychological typology of those who stalk. *Journal of Clinical Forensic Medicine*, 4. s. 166-172.
- Dixelius, J. (2006). Personlig kommunikation. Biträdande länspolismästare i Kalmar län.
- Grann, M. (2000). *Tio punkter för risk- och hotbildshantering vid stalking* Fritt efter Meloy. (1997). Föreläsning Polishögskolan; Föreläsningmaterial 2000.
- Isaksson, B. (2006). Personlig kommunikation. Chef för Kriminalunderrättelsetjänsten i Kalmar län.
- Kamphuis, J. H. & Emmelkamp, P. M. G. (2000). Stalking- a contemporary challenge for forensic and clinical psychiatry. *British Journal of Psychiatry*, 176. s. 206-209.
- Kropp, R. P., Hart S. D. & Belfrage, H. (2003). *Stalking Assessment and Management (SAM)*. Vancouver: Proactive Resolutions.
- Kropp, R. P. (2006). *Stalking Assessment and Management*. Sundsvall; Föreläsning 061025.

Lag (1988:688) om besöksförbud.

McIvor, R. & Petch, E. (2006). Stalking of mental health professionals: an underrecognised problem. *British Journal of psychiatry*, 188. s. 403-404.

Polishögskolan. (1999). *Poliskunskap Ordningsverksamhet*, DalaPrint Media.

Rikspolisstyrelsen. (2005). *Polisiära hot- och riskbedömningar, Rikspolisstyrelsens riktlinjer och rutiner vid ärenden om våld i nära relationer samt i ärenden om besöksförbud*. Rapport 2005:1.

Regeringens proposition 2006/07:38. *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*.

Socialtjänstlagen 14 kap.

Bilaga 1

Skyddsåtgärder

Följande skydd har studerats:

(med versaler framgår vem som beslutar/vidtar skyddet)

Besöksförbud	ÅKLAGARE
Skyddslarm	POLIS
Skyddat boende	SOCIALTJÄNSTEN
Skyddade personuppgifter	SKATTEVERKET/POLIS
Klargörandesamtal med gärningsmannen (kopplat till uppföljning av besöksförbud)	POLIS
Hundpatrull som rondderar runt offrets bostad ("prio 1-besöksförbud")	POLIS
Brottsofferinformation (Förmedling av stödåtgärder till frivilliga stödorganisationer för offret)	POLIS
Säkerhetssamtal med offret i samband med SAM-analys eller liknande	POLIS
Registerslagning med vapenkontroll, görs i alla hot- och riskbedömningar av	POLIS

Bilaga 2. SAM

SAM

Bakgrundsfakta:

Kod: _____ Bedömning nummer: _____

Ålder: _____ Kön: _____ Län: _____

Invandrarbakgrund:

Gärningsman Ja Nej Om ja, vilket land: _____
(om känd)

Offer Ja Nej Om ja, vilket land: _____

Misstänkt gärning: _____

Offrets relation till gärningsmannen:

(F d) partner Vän Bekant/arbetskamrat

Främling Annat: _____

Besöksförbud finns Ja Nej

Målsäganden medverkar i brottsutredningen ja nej

Målsäganden medverkar i skyddsåtgärder ja nej

Beskriv förföljelsen:

Datum för förföljelsens början: _____

Datum för den senaste händelsen: _____

Beskrivning av fallet:

Ansvarig för bedömningen:

FU-ledare Namn: _____

Datum: _____

Definitioner

Kod: Enligt överenskommelse.

Bedömning nummer:

Första gången personen är föremål för bedömning ger bedömning nummer 1. Kommer gärningsmannen in för ett nytt brott som genererar en ny bedömning är detta bedömning nummer 2 osv.

Ålder:

Personens ålder vid bedömningstillfället i hela år.

Kön:

Man eller kvinna.

Län:

Fyll i den länsbokstav där bedömningen görs. A- eller H-län.

Invandrarbakgrund:

För att svara ja på denna variabel skall personen uppfylla minst ett av följande kriterier:

Personen är utländsk medborgare

Personen är född utomlands

Personens **BÅDA** föräldrar är födda utomlands

Observera att variabeln gäller både för gärningsman och offer.

Om någon person har invandrarbakgrund fyll i det land som personen invandrat från.

Misstänkt gärning:

Fyll i samtliga gärningar som personen misstänks för vid aktuell situation.

Relation till offret:

Fyll i den relation som gärningsmannen har till offret. Om den kategorin saknas så fyll i den aktuella relationen under "Annan relation" och förklara hur den ser ut. Mer än en kategori kan fyllas i.

Besöksförbud finns:

Fyll i om det vid tidpunkten för gripandet fanns ett besöksförbud gentemot offret.

Målsäganden medverkar i brottsutredningen:

Notera om målsäganden medverkar i den pågående brottsutredningen.

Målsäganden medverkar i skyddsåtgärder

Notera om målsäganden medverkar i de föreslagna skyddsåtgärderna.

Ansvarig för riskbedömningen:

Notera den FU-ledare som är ansvarig för bedömningen samt datum för bedömningen.

Underlag för polisiär bedömning av risker vid stalking

Stalking Assessment and Management (SAM)

P. R. Kropp & S. D. Hart

ID-uppgifter: _____		Nummer: _____
Ifylld av (text): _____		Datum: _____
Informationskällor: ☐ Intervju med den misstänkte/gärningsmannen ☐ Intervju med offret/offren ☐ Övrigt _____	Bedömningsprocedur: <i>J</i> = Riskfaktorn föreligger; <i>D</i> = Riskfaktorn föreligger möjligen eller delvis; <i>N</i> = Riskfaktorn föreligger ej; -- = Otillräcklig information	
Typ av stalking (Bedöm mönster och karakteristika i förföljelsen)		J, D, N
1. Gärningsmannen sprider och/eller samlar information om offret ➤ Sprider illvilliga rykten och förtal ➤ Gör diverse efterforskningar		
2. Gärningsmannen meddelar sig till offret ➤ Meddelar sig på avstånd till offret via telefon, e-mail, fax, brev eller liknande		
3. Gärningsmannen söker närhet till offret ➤ Iakttar, följer på avstånd, avlyssnar, fotograferar, gör intrång, stjälar offrets tillhörigheter, besöker offrets arbetsplats, etc.		
4. Gärningsmannen har tagit direktkontakt med offret ➤ Närbkontakt i form av tilltal, beröring, förföljelse		
5. Gärningsmannen skrämmer och hotar indirekt offret ➤ Beteendet är uppenbart ämnat att skrämma offret, ex vis vandalism, aggressivt tilltal, indirekta hot, djurplågeri		
6. Gärningsmannen hotar öppet offret ➤ Öppna och trovärdiga hot, antingen verbala eller uppvisande av olika slags vapen		
7. Gärningsmannen brukar våld mot offret ➤ Har orsakat fysisk skada på offret, med eller utan vapen ➤ Även sexuella övergrepp räknas hit		
8. Gärningsmannens stalking är ihållande ➤ Gärningsmannen lägger ned stor kraft och tid på sin stalking ➤ Detta oavsett konsekvenser och vidtagna åtgärder		
9. Överträdelse av besöksförbud eller liknande ➤ Gärningsmannen har i sin stalking överträtt besöksförbud eller andra restriktioner		

<p>10. Upptrappning</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannens beteende har trappats upp i frekvens och/eller svårighetsgrad 	
Riskfaktorer hos gärningsmannen (<i>Bedöm psykosocial funktionsnivå</i>)	
<p>11. Aggressiv</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen uppvisar en stor aggressivitet gentemot offret ➤ Det finns en olöst konflikt med offret ➤ Det finns olösta relationsproblem med offret ➤ Gärningsmannen ger uttryck för aggressiva tankar, fantasier eller planer riktade mot offret 	J, D, N
<p>12. Besatt</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen ägnar stor tid åt tankar på offret ➤ Talar ständigt om offret ➤ För dagbok, journal, eller anteckningar om offret ➤ Gärningsmannen ger uttryck för aggressiva tankar, fantasier eller planer ➤ Beteendet medför att gärningsmannen försummar sina normala dagliga rutiner eller vanor 	
<p>13. Irrationell</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannens resonemang eller uppfattningar är ologiska, konstiga eller förvirrade ➤ Tolkar händelser och situationer felaktigt ➤ Tecken på vanföreställningar/psykisk sjukdom 	
<p>14. Förnekande</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen tar inte ansvar för, eller förnekar helt, sin stalking ➤ Minimerar eller förnekar helt sitt beteende ➤ Minimerar eller förnekar offrets rädsla ➤ Skyller ifrån sig (är själv offret, etc) ➤ Har en attityd som stöder eller ursäktar stalking (ex vis äganderättsbehov) 	
<p>15. Socialt isolerad</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen klarar inte av, eller är omotiverad, att tillbringa tid med andra människor ➤ Låg grad av kontakt med familj och vänner ➤ Låg grad av fritidsaktiviteter ➤ Dålig social kompetens 	
<p>16. Problemfylld tillvaro</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen har en livssituation karakteriserad av svårigheter och problem ➤ Problem i relationer ➤ Problem på arbetsmarknaden ➤ Ekonomiska problem ➤ Juridiska problem ➤ Fysisk sjukdom 	
<p>17. Psykisk obalans</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen är uppriven och kan ha psykiska problem ➤ Orolig och ångestladdad ➤ Deprimerad och bräcklig ➤ Självordstankar 	
<p>18. Missbruksproblem</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen har på grund av missbruk fått problem i arbetslivet, ekonomiska problem, hälsoproblem, etc ➤ Missbruk av alkohol ➤ Missbruk av droger ➤ Missbruk av läkemedel 	

<p>19. Tidigare icke våldsrelaterad kriminalitet</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen har tidigare gjort sig skyldig till annan, icke våldsrelaterad, kriminalitet ➤ Tillgreppsbrott ➤ Trafikbrott ➤ Missbruksrelaterade brott ➤ Missbruk av permission eller andra friförmåner från institution 	
<p>20. Tidigare våldsrelaterad kriminalitet</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gärningsmannen har tidigare gjort sig skyldig till våldskriminalitet ➤ Tidigare stalking ➤ Hot ➤ Vapenbrott ➤ Misshandel ➤ Sexualbrott 	
<p>Sårbarhetsfaktorer hos offret (<i>Bedöm psykosocial funktionsnivå</i>)</p>	
<p>21. Inkonsekvent beteende gentemot gärningsmannen</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offrets uppträdande mot gärningsmannen är så inkonsekvent att det kan äventyra hennes säkerhet ➤ Sänder "dubbla budskap" ➤ Kontakter själv gärningsmannen indirekt eller direkt ➤ Håller ingen "rak linje" i sitt beteende 	
<p>22. Inkonsekvent attityd gentemot gärningsmannen</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offrets attityd gentemot gärningsmannen är så inkonsekvent att det kan äventyra hennes säkerhet ➤ Minimerar eller förnekar gärningsmannens beteende ➤ Minimerar eller förnekar risken för våld ➤ Klandrar sig själv ➤ Anser att gärningsmannens beteende till viss del är rättfärdigat 	
<p>23. Stor rädsla för gärningsmannen</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offret är så rädd för gärningsmannen att det kan äventyra hennes säkerhet ➤ Panikslagen/skräckslagen ➤ Vågar inte följa en skyddsplan vid en konfrontation med gärningsmannen 	
<p>24. Dålig tillgänglighet till skyddsåtgärder</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offret saknar möjlighet, förmåga, eller motivation att söka rättslig hjälp ➤ Okunnig om lagar, rättigheter och hjälporganisationer ➤ Ovillig att söka hjälp ➤ Dålig tillgång till adekvat hjälp 	
<p>25. Social isolering</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offret saknar möjlighet eller motivation att umgås med andra människor ➤ Låg grad av kontakt med familj och vänner ➤ Låg grad av fritidsaktiviteter ➤ Dålig social kompetens 	
<p>26. Problemfylld tillvaro</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offret har en livssituation karakteriserad av svårigheter och problem ➤ Problem i relationer ➤ Problem på arbetsmarknaden ➤ Ekonomiska problem ➤ Juridiska problem ➤ Fysisk sjukdom 	

<p>27. Psykisk obalans</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offret är uppriven och kan ha psykiska problem ➤ Orolig och ångestladdad ➤ Deprimerad och bräcklig ➤ Själv mordstankar 	
<p>28. Missbruksproblem</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offret har på grund av missbruk fått problem i arbetslivet, ekonomiska problem, hälsoproblem, eller liknande ➤ Missbruk av alkohol ➤ Missbruk av droger ➤ Missbruk av läkemedel 	
<p>29. Osäker livssituation</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offrets livssituation ger inte en adekvat säkerhet ➤ Dåligt fysiskt skydd på arbetsplatsen eller i hemmet ➤ Dåligt stöd från andra på arbetsplatsen eller i hemmet ➤ Osäkra transporter ➤ Dålig tillgång till larmmöjligheter 	
<p>30. Oro för närstående eller andra av offret beroende personer</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offrets oro för närstående eller andra av henne beroende personer (ex vis barn, föräldrar, sjuka, äldre) ger inte en adekvat säkerhet ➤ Ingen möjlighet till bostadsbyte ➤ Skyldighet att ha kontakt med gärningsmannen (ex vis delad vårdnad) 	
<p>Övriga överväganden</p>	
<p>➤</p>	
<p>➤</p>	
<p>➤</p>	
<p>Riskbedömning <u>om ingen skyddsåtgärd</u> vidtas:</p> <p>Ringa in: Låg (L), Medel (M), Hög (H)</p>	
<p>Risk för fortsatt stalking?</p>	<p>L M H</p>
<p>Risk för våld?</p>	<p>L M H</p>
<p>Risk för dödligt våld?</p>	<p>L M H</p>
<p><i>Förslag till skyddsåtgärder</i></p>	

Copyright © 2003, P R Kropp & S D Hart.
 British Columbia Institute Against Family Violence
 Do not copy or reproduce without permission

Svensk översättning av Henrik Belfrage,
 Rättspsykiatriska regionkliniken, Sundsvall.
 www.lvn.se/rpk

Stalking Assessment and Management (SAM)

Skyddsåtgärder Kalmar

K-nr.....

Initiala skyddsåtgärder

Brottsofferinformation utlämnad @
Finns barn under 18 år @
Initial riskbedömning @
Ansökan om besöksförbud @
Förfrågan om målsägandebiträde @
Kontakt åklagare @
Skyddat boende (akut / lokalt / regionalt).....
Kontakt kvinnojour / BOJ el. motsv.
Säkerhetssamtal med berörda
Övriga initiala åtgärder
@ = Obligatorisk åtgärd

Andrahandsåtgärder

Fortsatt riskbedömning
Ansökan om skyddstelefon
Offensivt skyddsarbete / Besök hundförare
Övriga andrahandsåtgärder

Senare skyddsåtgärder

Överl. till brottsoffergrupp
Fördjupad riskbedömning
Omlokalisering
Skyddade personuppgifter
Ingen skyddsåtgärd (utöver obligatoriska åtgärder)

Datum Beslutsfattare.....